

Evaluering af digital borgerinddragelse af socialt udsatte

Carstensen, Trine Agervig; Lund, Dorthe Hedensted; Skov-Petersen, Hans; Sundbøl, Christine M.B.

Publication date:
2017

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Carstensen, T. A., Lund, D. H., Skov-Petersen, H., & Sundbøl, C. M. B. (2017). *Evaluering af digital borgerinddragelse af socialt udsatte*. Frederiksberg.

Evaluering af digital borgerinddragelse af socialt udsatte

Trine Agervig Carstensen
Dorthe Hedensted Lund
Hans Skov-Petersen
Christine Marie Bjerg Sundbøl

IGN Rapport
Oktober 2017

Titel

Evaluering af digital borgerinddragelse af socialt udsatte

Forfattere

Trine Agervig Carstensen, Dorthe Hedensted Lund, Hans Skov-Petersen og Christine Marie Bjerg Sundbøl

Bedes citeret

Carstensen, T.A., Lund, D.H., Skov-Petersen, H. og Sundbøl, C.M.B. (2017): Evaluering af digital borgerinddragelse af socialt udsatte. IGN Rapport oktober 2017, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet, Frederiksberg. 30 s. 11 ill.

Udgiver

Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning
Københavns Universitet
Rolighedsvej 23
1958 Frederiksberg C
ign@ign.ku.dk
www.ign.ku.dk

Ansvarshavende redaktør

Claus Beier

ISBN

978-87-7903-775-5 (internet)

Grafisk arbejde

Inger Grønkjær Ulrich

Forsidegrafik

Niels Villum Petersen

Publicering

Rapporten er publiceret på www.ign.ku.dk

Gengivelse er tilladt med tydelig kildeangivelse

Skriftlig tilladelse kræves, hvis man vil bruge instituttets navn og/eller dele af denne rapport i sammenhæng med salg og reklame

Resumé

Dette projekt indeholder design, gennemførelse og evaluering af en række medfortolkende workshopper og undersøger, hvordan viden om opholds- og bevægelsesmønstre, dvs. rumlig adfærd, kan anvendes i kommunalt strategisk arbejde for en inkluderende byudvikling.

Projektet tager afsæt i et forskningsprojekt, hvor Københavns Universitet har analyseret GPS-data om socialt udsatte borgers rumlige adfærd - herfra kaldet "GPS-forsøget". Data er indsamlet af Odense Kommune, assisteret af Kirkens Korshær. GPS-forsøgets metode skitseres kort og er detaljeret beskrevet i rapporten "[Socialt udsatte borgers rumlige adfærd i Odense](#)"

På baggrund af resultaterne af GPS-forsøget er afholdt tre medfortolkningsworkshopper med centrale aktørgrupper i byrummet, herunder socialt udsatte borgere, frivillige organisationer, kommunale fagprofessionelle samt andre myndighedspersoner. På disse drøftedes aspekter angående GPS-registeringsmetodens *relevans*, den potentielle *anvendelse* af GPS-registrerede data samt *etik* i forbindelse med dataindsamling og -anvendelse.

I projektgruppen deltog Københavns Universitet (forskning), Odense Kommune (projektejer af GPS-forsøget) og Mercuri Urval (proces-design/gennemførelse og afrapportering). Projektet er økonomisk støttet af Uddannelses- og Forskningsministeriets Udlodningsmidler.

Indhold

Resumé	3
1. Indledning og formål	5
2. Fremgangsmåde	6
3. Datagrundlag	7
4. Medfortolkende workshoper	9
4.1 Workshop 1	9
4.1.1 Formål	9
4.1.2 Metodiske overvejelser	9
4.1.3 Design	10
4.1.4 Output	11
4.1.4.1 I interviews	11
4.1.4.2 Ved de ophængte kort	15
4.1.5 Projektgruppens refleksioner angående relevans, anvendelse og etik	17
4.1.5.1 Relevans	17
4.1.5.2 Anvendelse	17
4.1.5.3 Etik	18
4.2 Workshop 2	19
4.2.1 Formål	19
4.2.2 Metodiske overvejelser	19
4.2.3 Design	20
4.2.4 Output	20
4.2.5 Projektgruppens refleksioner angående relevans, anvendelse og etik	22
4.2.5.1 Relevans	22
4.2.5.2 Anvendelse	23
4.2.5.3 Etik	23
4.3 Workshop 3	24
4.3.1 Formål	24
4.3.2 Metodiske overvejelser	24
4.3.3 Design	25
4.3.4 Output	25
4.3.5 Projektgruppens refleksioner angående relevans, anvendelse og etik	28
4.3.5.1 Relevans	28
4.3.5.2 Anvendelse	29
4.3.5.3 Etik	29
5. Konklusion	29
5.1 GPS-forsøgets resultater og ny viden	29
5.2 GPS-forsøgets anvendelsespotentiale	30
5.3 GPS-forsøgets etiske udfordringer: udførelse og anvendelse	31
5.4 Fremtidig indfrielse af GPS-registreringers innovative potentiale	31

1. Indledning og formål

Odense Kommune har igennem en årrække haft en vision om en inkluderende by: ”Odense – en by for alle”. For at opfylde den vision er der behov for i øget grad at inddrage udsatte grupper. Inddragelse af udsatte grupper i byplanlægningen er besværliggjort af, at udsatte borgere sjældent er mægtig- eller myndiggjort til at deltage i de aktiviteter, som en kommune typisk anvender, fx høringer, borgermøder. Udsatte gruppers repræsentation i planlægning og design kræver derfor alternative inddragelsesformer.

Digitale inddragelsesformer er i hastig vækst. Blandt andet afprøves PPGIS (public participatory GIS), Location Based Services (LBS) og sociale mediers potentialer for videnproduktion og udveksling om borgeres præferencer for byrum. For at skabe fysisk inklusion af udsatte grupper i byplanlægningen er viden om rumlig adfærd fundamental. Viden om socialt udsattes hverdagsliv er svært tilgængelig og følger særlige dynamikker, fx i forhold til døgnrytme og valg af opholdssteder i byen, som det er væsentligt at få indblik i for at kunne forstå og imødekomme de forskellige aktørers præferencer og behov.

Odense Kommunes vision om en inkluderende by er udmøntet i en strategi, der kan fremme fælles spilleregler, samarbejde og hurtige løsninger og gode *hellesteder* for socialt udsatte. Ønsket om inkluderende byudvikling med repræsentation af socialt udsatte i byplanlægning og design har spillet en stor rolle i forbindelse af områdefornyelsen af det centrale bykvarter Østerbro. Her blev knap en tredjedel af budgettet øremærket til forbedringer for socialt udsatte. Det har bl.a. udmøntet sig i udviklingen af (mobile) hellesteder, hvis design er brugerinformeret. Kommunen har desuden haft et ønske om at forbedre sit videngrundlag om socialt udsattes ophold og bevægelser i byen rum.

Derfor har kommunen over en længere periode kørt et forsøg med at registrere socialt udsattes bevægelser i byen ved hjælp af GPS. Her har brugere af Kirkens Korshærs varmetue taget imod spisebilletter mod at tage en GPS i lommen. Formålet med GPS-forsøget har været af afprøve en ny metode, hvor ambitionen var at bidrage til forståelsen af dynamikker i socialt udsattes rumlige adfærd: dynamikker over døgnet og i forhold til årstider, som ændringer i byrummets indretning (fx afskærmning af områder i forbindelse med byfornyelse, flytning af bænke) og serviceudbuddet (fx ændrede åbningstider på væresteder, flytning af stofudleveringssteder) kunne holdes op imod.

Inkluderende byudvikling er kompleks og kræver, at mange forskellige perspektiver medtænkes. De socialt udsatte borgere, deres repræsentanter og talerør i form af frivillige og ansatte på forsorgsinstitutioner og væresteder samt lokale myndigheder for byudvikling, byrumsdesign, social inklusion og borgerinddragelse har alle vigtig lokal viden om de udsatte borgeres levebetingelser, præferencer, tryghed og trivsel. GPS-registrering af rumlig adfærd er potentielt en metode, der giver mulighed for at inddrage de svage borgergrupper i demokratiske processer. Ved at analysere og kortlægge borgernes rumlige adfærd kan de give en repræsentation i den offentlige planlægning og debat.

Det er nødvendigt og vigtigt at diskutere og kvalificere de rumlige data via mange synsvinkler, da de afspejler adfærdsmønstre, der kan være uønskede og konfliktfyldte. Således kan det kvalificeres, hvordan der kan skabes stabil inklusion i kommunens politik og praksis; hvordan man kan sikre de øvrige lokale borgeres opbakning og tryghed; hvordan de socialt udsattes erfaringer og vurderinger af grænser for konfliktfri byrumsbrug kan adresseres i byens planlægning og udvikling.

Denne rapport har til formål at afdække potentialer og udfordringer ved GPS-registrering som en ny type digital borgerinddragelse, hvad angår den demokratiske proces i forbindelse med fysisk planlægning og design af byrum. Grundlaget for rapporten udgøres af datagrundlaget fra GPS-forsøget og tre medfortolkningsworkshopper.

Medfortolkningsworkshopperne inddrager en bred vifte af perspektiver på socialt udsattes byrumsbrug, og giver desuden en unik mulighed for, at de udsatte borgere selv kan bidrage til forståelsen af deres rumlige adfærd og byrumspræferencer. Workshopperne beriger resultaterne fra GPS-registreringerne med synspunkter, vurderinger og fortolkninger af adfærdsmønstre, som giver mulighed for at identificere problemer ved byrummets brug og design, samt for at fremsætte mulige løsninger, for eksempel via ændringer af byrummet. GPS-registreringer kan således danne udgangspunkt for en fremadrettet dialog om inddragelse af de udsatte borgere i byplanlægningen.

GPS-registreringsmetoden er relativt uprøvet. Der udestår et behov for at udvikle retningslinjer for, hvordan denne type adfærdsdata kan bruges på en etisk forsvarlig måde, der samtidig bidrager til mere inkluderende byrum og byplanlægning, så man kan undgå, at data bruges ukritisk og potentielt misbruges til uønskede formål, som fx overvågning.

Rapportens primære målgruppe er kommunale fagprofessionelle, herunder myndigheder for byudvikling, byrumsdesign, social inklusion og borgerinddragelse, som har interesse i innovative metoder, herunder digitale, til indsamling af viden om socialt udsatte borgeres levebetingelser, præferencer, tryghed og trivsel i forhold til en inkluderende byudvikling.

2. Fremgangsmåde

På baggrund af resultaterne af GPS-forsøget er der afholdt tre medfortolkningsworkshopper med centrale aktørgrupper i byrummet, herunder socialt udsatte borgere, frivillige organisationer, kommunale fagprofessionelle samt andre myndighedspersoner.

Særlige fokusområder i forbindelse med henholdsvis design af workshopperne, deres gennemførelse og evaluering af resultaterne har været:

- GPS-registreringsmetoden **relevans**. Giver resultaterne af analysen (data-billedet) ny og/eller andre former for viden, som kan supplere eksisterende viden? Kan det facilitere diskussioner og andre former for vidensudveksling og –udvikling? Kan det generere og kommunikere relevant viden, som ellers ikke ville være tilgængelig?
- Den potentielle **anvendelse** af GPS-registrerede data. Er data anvendelige i forbindelse med udarbejdelse af en strategi for inkluderende byudvikling? Kan den opnåede viden om borgernes bevægelsesveje og ophold kvalificere fremtidige og fremadrettede indsatser? Og kan den opnåede viden understøtte det kommunale tværsektorielle samarbejde om visionen for *den inkluderende by*?
- **Etik** i forbindelse med dataindsamling og –anvendelse. Er data blevet indsamlet, lagret, og efterfølgende kommunikeret under hensyntagen til beskyttelse af socialt udsattes privatliv, integritet og livsførelse (metode-etik)? Kan resultaterne betragtes som repræsentative for den

samlede population af socialt udsatte i Odense? Hvad er de indlejrede farer for misbrug og misfortolkning af data fra forvaltningen og/eller tredjeparts side (anvendelses-etik)?

3. Datagrundlag

Datagrundlaget udgøres af resultaterne af GPS-forsøget, som er beskrevet i rapporten ”Socialt udsatte borgeres rumlige adfærd i Odense”. Forsøgets dataindsamling foregik ved uddeling af GPS-enheder til frivillige borgere, der til hverdag bruger Kirkens Korshærs varmestue, i Østergade, Odense. Borgerne, der blev informeret om formålet med registreringen, modtog 3 spisebilletter til varmestuens køkken for at deltage. Deltagerne forblev anonyme for andre end varmestuens medarbejdere, der stod for uddelingen af enhederne. Brugernes alder og køn blev skrevet ned på lister, der blev udleveret til forskerne.

GPS-registreringen foregik i vinteren/foråret 2017. Så vidt det var muligt, blev data-punkter registreret i 30-sekunders intervaller. I alt blev der i uge 8, 9 og 17 optaget 596.715 punkter. 404.603 punkter af dårlig kvalitet (dårlig kontakt til eller konstellation af GPS-satellitterne) blev filtreret fra (ca. 68 %).

Forud for registreringen i 2017 gik seks indsamlingsrunder fordelt over 2014, 2015 og 2016. Da data fra disse indsamlingsrunder ikke levede op til den lovede kvalitetsstandard (et registreret punkt pr 30 sekunder, under åben himmel) kunne de ikke anvendes til forsøgets oprindelige formål. De anvendte data – der levede op til den forventede kvalitetsnorm - blev indsamlet som erstatning for de kasserede data.

I alt blev data indsamlet via 61 GPS-enheder. Det betyder ikke nødvendigvis, at 61 individuelle borgere deltog. Der var angiveligt individuelle borgere, der deltog flere gange - enten i flere af kampagneugerne eller også skiftede de GPS-enhed i løbet af en kampagneuge.

Omkring en fjerdedel af de 64 deltagere var kvinder, omkring 40 % var over 60 år, og 14 % var uden bolig på registreringstidspunktet. Se tabel 1-3 for yderligere specifikation.

Tabel 1: Kønsfordeling blandt de deltagende borgere.

Køn	Antal	Pct.
Kvinder	14	22 %
Mænd	49	77 %
n/a	1	2 %
Sum	64	100 %

Tabel 2: Aldersfordeling blandt de deltagende borgere

Aldersklasser	Antal	Pct.
30 - 40	2	3 %
40 - 50	14	22 %
50 - 60	22	34 %
60 - 70	18	28 %
70 - 80	7	11 %
> 80	1	2 %
Sum	64	100 %

Tabel 3: Deltagende borgeres boligforhold.

Bolig	Antal	Pct.
Ja	55	86 %
Nej	9	14 %
Sum	64	100 %

For at sikre og dokumentere håndtering af personfølsom information, blev følgende protokol udviklet og fulgt.

1. **Indsamling:** De medarbejdere, der står for uddeling og indsamling af GPS-enhederne er de eneste, der kender respondenternes identitet. Informationerne må ikke være tilgængelige for andre – heller ikke indenfor samme organisation. Medarbejderne indsamler og registrerer begrænsede basisinformationer: køn, alder og socialt problem, så de kan sammenkøres med data.
2. **Analyse, tolkning og visualisering:** Medarbejdere, der skal analysere, tolke og visualisere data, får adgang til de *rå* tracks og basisinformationer, men må under ingen omstændigheder offentliggøre informationer, der kan anvendes som grundlag for identifikation af enkeltpersoner.
3. **Forvaltningen:** Kartografiske data, der videregives til forvaltningen, skal i videst muligt omfang filtreres, så identifikation af hjemmeadresser ikke er mulig. Opholdspunkter (ud over hjemmet, der filtreres fra) og bevægelsesruter kortlægges i aggregeret/sløret.
4. **Offentliggørelse:** Kort over ophold og bevægelser kan offentliggøres i aggregeret/sløret form. Dog skal kort over ophold yderligere begrænses så steder, hvor der kun har været et enkelt ophold, fjernes.

De registrerede punkter blev opdelt i ophold og bevægelse. Opholdene blev igen delt op i ”hjemme” og ”ude”. I alt blev 707 ophold registreret – 393 hjemme og 314 ude. Lokalteter, der blev klassificeret som ”hjemme” blev af hensyn til privatlivets fred filtreret fra. Bevægelserne blev, på baggrund af gennemsnitshastigheder, klassificeret i formodede transporttyper. Både det enkelte opholdssted og bevægelsesrute består af flere, sammenhængende GPS-punkter.

For yderligere at sløre personhenførbare informationer i forbindelse med kortfremstillingen blev både ophold og bevægelser udelukkende vist som farvetoner, der kan tolkes som intensitet af anvendelse. For ophold blev lokaliteter, hvor der kun er registreret ét ophold på ét sted, fjernet før datasættet blev vist på kort.

For en uddybende beskrivelse henvises til rapporten ”Socialt udsatte borgeres rumlige adfærd i Odense”.

4. Medfortolkende workshops

Oprindeligt var ambitionen at gennemføre i alt fire workshops. På grund af datagrundlagets beskaffenhed, som beskrevet i afsnit 3, og de følgende begrænsninger i materialet at fortolke på, blev det i projektgruppen besluttet *ikke* at gennemføre en workshop for lokale beboere og interessenter. Der blev således kun gennemført tre workshops, i stedet for de i projektansøgningen beskrevne fire.

4.1 Workshop 1

Den første workshop blev afholdt for socialt udsatte borgere, repræsenteret ved brugere af Kirkens Korshærs Varmestue i Østergade, herunder GPS-bærere og ikke-bærere.

4.1.1 Formål

Formålet med workshoppen var at møde og interviewe så mange GPS-bærere og ikke-bærere fra målgruppen som muligt med henblik på at kvalificere det indsamlede databillede af opholds- og bevægelsesmønstre. Desuden, i forbindelse med interviews af både GPS-bærere og ikke-bærere, at indhente viden om:

- motivation/demotivation for deltagelse,
- oplevelse af deltagelse, herunder eventuel påvirkning af adfærd
- ideer til anvendelse af data,
- validering og evt. komplettering af resultaterne,
- tanker om overvågning og
- gode opholdssteder.

4.1.2 Metodiske overvejelser

Kirkens Korshærs varmetue, hvorfra GPS'erne blev uddelt og administreret, skulle naturligt udgøre de fysiske rammer for workshoppen. Derfor blev varmetuelederen bedt om at orientere brugerne om og invitere dem til workshoppen, herunder en særlig opfordring til GPS-bærerne om at være tilstede. For at bidrage til den ønskede hyggelige og uformelle ramme, sørgede han for kaffe og brød/kage til fri indtagelse.

Projektgruppen var gæster på matriklen og vores aktiviteter, attitude og adfærd skulle afspejle dette. Vi ønskede at stimulere brugernes lyst til at dele erfaringer og holdninger, uden at vi hverken ville eller kunne kræve deres opmærksomhed eller engagement. Dette indebar blandt andet, at der ikke skulle være plenum-møder, og ingen formelle forsøg på at samle brugerne til specifikke rum eller aktiviteter. Kontakt og engagering af brugerne skulle foregå på en uformel og respektfuld måde, så brugernes (også dem der ikke ønskede at deltage i workshoppen) privatliv på og udenfor varmetuen respekteredes.

Vi ønskede at kunne dokumentere mest muligt, under hensyntagen til brugernes privatliv, hvorfor der blev skrevet noter, men ikke taget billeder, video eller lyd. For at sikre mest muligt output fra dagen, var skitsetegner Niels Villum Petersen tilstede. Han sørgede for at illustrere workshopkens situationer. Der blev afholdt en debriefing af projektgruppen i umiddelbar forlængelse af workshoppen. I denne deltog varmetuelederen også med observationer og refleksioner.

4.1.3 Design

Workshoppen blev indrettet med to ”rum”: et til interviews og et til dialog om ophængte kort. Interviews foregik udendørs i to hold, dialog om kort foregik indendørs.

To interviewhold bevægede sig rundt blandt brugerne på varmestuens udeområder og bad om lov til at stille spørgsmål om henholdsvis holdninger til projektet, resultaterne og oplevelsen af at bære GPS – afhængigt af, om den/de adspurgte havde været med i GPS-forsøget, eller ej. Samtaler og mere strukturerede interviews foregik stående og siddende – med grupper og individer. Interviewholdet medbragte printet kortmateriale til at sætte scenen og stimulere deltagelseslyst, samt en af varmestuelederen forhåndsgodkendt interviewguide. En referent sikrede output skriftligt.

I forsøget på at skabe et rum for en medfortolkende dialog med de tilstedeværende varmestuebrugere, specifikt omhandlende resultaterne, inviterede en af projektgruppens forskere til spørgsmål og videnedveksling om fire fysiske, ophængte kort, hvorpå der kunne skrives og tegnes. Alle kort havde en forklarende overskrift og tilknyttet en række dialogfremmende, medfortolkende spørgsmål.

Dialogernes længde afhang naturligt af engagementet og udover at forholde sig til databilledet, skulle brugerne her ligeledes føle det oplagt at dele deres holdninger til projektet og det at bære GPS. Forskeren faciliterede således medfortolkningen og noterede dialogernes hovedpunkter. Projektejer (en repræsentant fra Odense Kommune) var ligeledes ved ”kortrummet”, som et for brugerne kendt ansigt og repræsentant for og kontakt til kommunen.

PRÆSENTATION AF GPS-KORT

Skitsetegneren illustrerede de forskellige fora, situationer og aktiviteter, med en streg, der sikrede brugerens anonymitet. Disse anvendes i evalueringsrapport og andet materiale tilknyttet formidling af projektet. Desuden er udvalgte eksemplarer sendt til varmestuen til ophængning.

I den efterfølgende debriefing af den samlede projektgruppe og varmestueleder besvaredes i fællesskab følgende spørgsmål:

- hvor mange har deltaget,
- hvilke resultater kom frem,
- hvad overraskede,
- hvad er perspektiverne,
- hvad fungerede godt/dårligt m.m.?
- hvilke input skal videre med til Workshop 2, i hvilken form og hvordan skal de bruges?

4.1.4 Output

Herunder er beskrevet, hvad de deltagende brugere sagde og gjorde, henholdsvis i interviews og i dialogen ved de ophængte kort. Output fra interviews er struktureret af den anvendte interviewguide og dokumenteret i et referentskema. Output fra ”kortrummet” afspejler forskeren og projekterens udbytte og observationer fra dialogen med de deltagende brugere.

4.1.4.1 I interviews

Det samlede antal respondenter var tolv, heraf syv GPS-bærere og fem ikke-bærere. Af GPS-bærerne gik fire med GPS i alle tre perioder, to gik med GPS i to perioder og en bærer gik med GPS i en periode. Interviewene varede i gennemsnit 15 minutter.

Generelt oplevede interviewholdene en nysgerrighed på deres tilstedeværelse og opgave, og en åbenhed for at indgå i dialog, herunder lade sig interviewe. Enkelte adspurgte ønskede ikke at deltage, mens størstedelen af de interviewede selv var proaktive i kontakten.

INTERVIEW I PAVILLON

INTERVIEW VED BORD

Motivation

GPS-bærerne var motiveret af forskellige ting. Flere svarede, at de gerne ville hjælpe varmestuen og kommunen med at skabe viden og fandt, at det var et spændende projekt, som kunne medvirke til at opfylde et behov for flere hellesteder. Enkelte gav udtryk for, at den primære motivation havde været spisebilletterne og enkelte var motiveret af opfordringer fra varmestuens personale.

Ikke-bærerne angav, at de havde fravalgt at deltage, fordi de ikke kunne se en værdi af projektet i form af ny, relevant viden. Enten fordi de færdes de samme, kendte steder hver dag, eller fordi de ikke forventede, at projektet ville skabe resultater. En enkelt ville ikke deltage af frygt for at blive overvåget.

Vil gerne hjælpe med mere viden og forståelse (4 personer)

Fordi man fik spisebilletter (2 personer)

Blev opfordret af personalet (2 personer)

Det er et spændende projekt (1 person)

Ikke interesseret, fordi jeg færdes de samme steder hver dag (2 personer)

Vil ikke overvåges (1 person)

Ikke interesseret, da resultaterne og projektet ikke kan bruges til noget (3 personer)

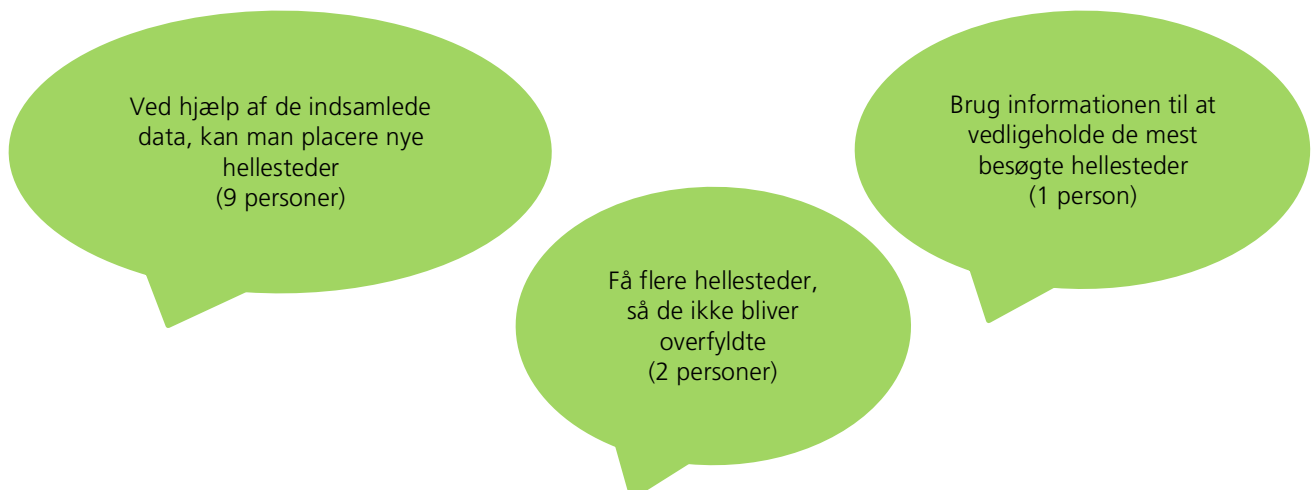
Oplevelse og adfærd

De fleste tænkte ikke over, at de gik med GPS og ændrede heller ikke adfærd på grund af den. Den blev puttet i en lomme eller taske om morgenen og så tænkte man ikke mere over, at man havde den. I de første indsamlingsrunder oplevede flere gener i form af bip-lyde om natten, hvis ikke man havde husket at sætte den til oplader, men det blev der rådet bod på i efterfølgende indsamlingsrunder, hvor man enten huskede det eller afleverede enheden til opladning på varmestuen og fik en ny med hjem.

Anvendelse

De socialt udsattes forventninger til anvendelsen af data var, at de blev brugt, som det var sat dem i udsigt; nemlig at finde steder at placere nye hellesteder. En enkelt gav også udtryk for at data kunne bruges til at se, hvilke hellesteder som anvendes meget, og hvor der derfor er et større vedligeholdelsesbehov.

Overvågning

Ingen af GPS-bærerne følte sig overvåget, da projektet var i gang. En enkelt havde tænkt over det i starten, men oplevede det ikke som et problem. Flere udtrykte, at de havde følt sig helt trygge ved projektet. En af ikke-bærerne angav dog som nævnt, at årsagen til at fravælge forsøget var frygten for overvågning.

Gode opholdssteder

En del af samtalen med de socialt udsatte handlede om hvilke steds kvaliteter, der er vigtige. Disse er både sociale og fysiske. Fysisk er det vigtigt, at der er læ og ly for dårligt vejr, at der er bænke, lys, toiletfaciliteter og gerne et bålsted, hvor man kan hygge sig med hinanden. Det skal desuden være muligt at have sin hund med.

Socialt er det vigtigt, at stedet ikke er for isoleret, men at man kan føle sig som en del af det øvrige samfund, når man opholder sig der. Det betyder, at man gerne vil se og opleve andre mennesker og kulturelle aktiviteter. Samtidig vil man dog gerne være lidt afsondret, så man ikke føler sig til gene, eller potentielt bliver bedt om at forlade stedet. Et opholdssted defineres også af brugerne, og enkelte nævnte, at det vigtige var, at man var sammen med sin "egen" gruppe, og at tilstedeværelsen af "de forkerte" afholdt en fra at være et sted.

4.1.4.2 Ved de ophængte kort

På workshoppen var ophængt i alt fire kort over opholdssteder og bevægelsesmønstre i Odense. To kort viste opholdssteder i henholdsvis Odense centrum og hele Odense by. To andre kort viste bevægelsesmønstre i henholdsvis Odense centrum og hele Odense by.

Opholdssteder i Odense centrum <http://joom.ag/ef0L>

Bevægelsesmønstre i Odense by <http://joom.ag/df0L>

Kortene tiltrak mange af varmestuens brugere og førte til nysgerrige ytringer, herunder spørgsmål og kommentarer.

Kortene som samtaleemne

Erfaringen var at kortene fascinerede beskuerne, både på afstand og tæt på, og at de var velegnede til at hjælpe samtaler på vej. De ophængte kort gav noget at snakke om, stående og uden at skulle have øjenkontakt; et arrangement som foranlediger gestik og kropsfrihed, og som man kan gå til og fra efter lyst og behov.

Brugerne som kortlæsere

Brugerne var gode til at læse kort og brugte kortenes stednavne ubesværet. Særligt en række orienteringspunkter (Banen, Middelfartvej og Åen) udgjorde centrale referencepunkter i kortlæsningen.

Brugernes kommentarer til bevægelsesmønstre

Utryghed har stor betydning brugernes rutevalg. Det er bl.a. derfor, at der kun er registreringer langs de store veje. Som en borger udtrykte det foran kortet: ”man er jo bange for at blive hevet ind bag i en bil og banket”. Der henvises bl.a. til, at trykket fra organiseret kriminalitet (læs: banderne) er blevet større.

Der var flere af brugerne, der italesatte Bolbro, som et sted, der skal mere fokus på. Vejen fra Bolbro til Østergade går på tværs af bykernen. Af GPS-registreringerne fremgår det bl.a., at man på vejen fra Bolbro til Østergade ikke går gennem selve bykernen, men ad nogle ruter, der leder udenom.

Der var flere borgere end ventet, der gav udtryk for at bruge cyklen som transportmiddel. Det svarer i øvrigt til det man ser i GPS-registreringen, hvor en relativt stor andel af de registrerede ture foregår på cykel.

Brugernes kommentarer til opholdssteder

Utryghed betyder også meget for, hvor brugerne opholder sig, men også andre forhold, som vejr og tæthed af mennesker har betydning; på godt og ondt.

Når det er godt vejr, kan det være et problem, at der er for mange mennesker i bybilledet. Brugerne vil gerne være, hvor der er andre mennesker, men vil samtidigt gerne ”skærmes” og har ikke lyst til at føle sig ”i vejen”.

Én bruger fortalte, at en gruppe havde overvejet, i samlet flok at bære GPS og – med fuldt overlæg – sætte sig et sted, hvor man gerne ville have et hellested.

Der blev desuden udpeget fem steder, som, ifølge brugerne, burde have været angivet som opholdssteder på kortet. Altså, steder hvor der ikke var registreret et ophold, men hvor folk ved kortene mente, at der generelt var ophold.

Om kortenes beskaffenhed

Fra projektgruppens forsker vurderes det, at kortene med fordel kunne have dækket et større område, idet der var flere tilfælde, hvor borgere refererede til steder udenfor kortene.

4.1.5 Projektgruppens refleksioner angående relevans, anvendelse og etik

Medfortolkningsworkshoppene med de socialt udsatte gav anledning til refleksion blandt projektgruppen om metodens brugbarhed og relevans, datas potentielle anvendelse og de etiske overvejelser, man bør gøre sig, når man anvender GPS-registrering som inddragelsesmetode.

4.1.5.1 Relevans

En vigtig parameter for at vurdere nye metoders relevans er, at de bidrager med retvisende og gerne ny viden, man ikke kan få lige så effektivt med kendte metoder. Præsenteret for kortene (data-billedet) gav de udsatte borgere udtryk for, at det gav et meget godt billede af, hvordan ting er – at de rent faktisk viser opholdssteder og ruter, som benyttes, men at der også var vigtige opholdssteder, der ikke var repræsenteret på kortene. Dem, som ikke ville bære GPS'er, mente ikke at metoden ville bidrage med ny viden – ”de ved jo allerede, hvor vi opholder os”. Kortene indeholdt altså ikke som sådan ny viden, men derimod var de et godt udgangspunkt for samtaler om, *hvorfor* billedet ser ud, som det gør.

I samtalerne med varmestuens brugere kom en masse viden frem om deres præferencer for opholdsrum og rutevalg. Gode opholdsrum er nogle, der giver ly og læ i afsondrethed fra omverdenens indblanding, men de findes også der, hvor andre borgere kommer. Et ideal-byrum/hellested rummer begge kvaliteter: afsondrethed og sameksistens, fx ”et skur på det centrale torv, hvor man kan kigge ud, men ikke ind i”. Kortene, der viste GPS-bevægelserne, stimulerede brugerne til at tale helt konkret om steder og ruter, om hvorfor nogle veje og områder bliver mere intensivt benyttet end andre, mens andre helt undgås. Kortene gav således et fælles udgangspunkt og holdepunkt for samtalen om by- og steds-kvaliteter for denne borgergruppe. Nogle udsatte borgere gav da også udtryk for, at de så dét at deltage i GPS-registreringen som en måde at bidrage til byplanlægning med fokus på de udsattes færden og dermed behov.

4.1.5.2 Anvendelse

GPS-bærernes motivation for at deltage i projektet var for manges vedkommende en klar forventning om, at det ville føre til et eller flere nye hellesteder i den centrale by og at GPS-bærerne kunne bidrage til at få disse placeret rigtigt. Denne forventning er en naturlig følge af den uformelle kontrakt, der indgås mellem den henvende og den rekrutterede, når opslag indeholder

formuleringer såsom ”kommunen har et par hellesteder mere, som skal placeres rundt i byen” og ”hjælpe med at finde ud af, hvor der skal placeres nye hellesteder i Odense”.

4.1.5.3 Etik

Der er flere etiske spørgsmål at forholde sig til, for så vidt angår selve metoden: at registrere borgernes rumlige adfærd ved hjælp af GPS og den overvågning det indebærer, og i forhold til metodens konkrete anvendelse til at registrere socialt udsatte. I forbindelse med denne første workshop forholder vi os til det sidste.

En væsentlig overvejelse ved at registrere socialt udsattes byrumsbrug er, *hvad denne viden anvendes til?* I dette forsøg er de socialt udsatte bl.a. blevet motiveret af udsigten til at data bruges til at lokalisere nye hellesteder, hvilket de oplever et behov for. Der er dermed indgået en uformel kontrakt mellem GPS-bærere, varmetue og kommune om, at der kommer nye hellesteder. Hvis man fortsat vil kunne anvende metoden, er det derfor vigtigt at denne kontrakt overholdes, og at viden ikke misbruges til fx at gøre de af gruppen intensivt anvendte byrum mere attraktive for andre borgergrupper og dermed – potentielt – mindre attraktive for de socialt udsatte.

Hvor skal der være hellesteder i Odense?

Vi søger brugere, som vil hjælpe med at finde ud af, hvor der skal placeres nye hellesteder i Odense.

Odense Kommune gentager forsøget, hvor man får udleveret en GPS. Den registrerer, hvor man opholder sig i byen. Det er anonymt at deltage.

Start: mandag den 18. maj
Slut: søndag den 24. maj.

Du bestemmer selv, hvor mange dage du vil deltage i løbet af ugen.

Du får udleveret en GPS, som du afleverer dagen efter. Man får 2 spisebilletter, hver gang man afleverer en GPS.

Bonus

Når projektet er afsluttet, vil alle deltagere få 2 spisebilletter ekstra for hver dag man har gået med en GPS.

Mvh Camilla & Brian

Et andet kardinalpunkt er, om data er indsamlet under hensynstagen til socialt udsattes livsførelse. Oplevede de socialt udsatte, at det var trygt at deltage i forsøget? Her er spørgsmål om *anonymitet og personhenførbare* relevante at forholde sig til. De deltagende borgere oplevede forsøget som trygt, blandt andet fordi rekrutteringen foregik i trygge rammer på varmestuen af medarbejdere, som borgerne kendte og var trygge ved. Data blev overleveret anonymiseret, så det ikke var umiddelbart muligt at identificere enkeltpersoner. Desuden blev natteophold filtreret fra, for at undgå at en person kunne identificeres på den baggrund. En enkelt af de interviewede brugere på varmestuen gav dog alligevel udtryk for, at frygten for overvågning afholdt vedkommende fra at deltage. Dvs. at den frivillige deltagelse også skaber en selektion, hvor fx de mest tillidsfulde brugere, med et godt forhold til varmestuens ansatte, er dem, der deltager, og kommer til at tegne billedet af brugergruppen. Et billede, der dermed ikke nødvendigvis er repræsentativt for brugergruppen som helhed. Dette gør det endnu mere relevant at bruge data med varsomhed.

Endelig var der enkelte af varmestuens brugere, der fortalte at de havde overvejet at bruge forsøget strategisk, og med GPS'en opholde sig steder, hvor de gerne ville have et hellested og dermed skabe et datagrundlag, der ville øge sandsynligheden for dette. Det var dog ikke blevet organiseret og ført ud i livet, men rejser dog spørgsmålet om muligheden for manipulation af databilledet.

4.2 Workshop 2

Den anden workshop blev afholdt for et udvalgt talerør for de udsatte: Udsatterådet i Odense; på dagen repræsenteret ved seks deltagere fra henholdsvis Varmestuen i Nørregade, Reden, UCL, Community Center Vollsmose, Café Paraplyen og Brugernes BaZar.

4.2.1 Formål

Formålet med workshoppen var at involvere repræsentanter for de udsattes officielle talerør i projektet, herunder:

- informere om projektet,
- orientere om datagrundlagets begrænsninger,
- dele foreløbige output og
- facilitere medfortolkning af output.

Undervejs i designfasen blev yderligere et formål formuleret: at afdække, i hvor høj grad Udsatterådets viden, erfaringer og formodninger var i overensstemmelse med resultaterne fra GPS-registreringen og output fra workshoppen med de udsatte.

4.2.2 Metodiske overvejelser

Projektgruppen fik stillet en time til rådighed i slutningen af Udsatterådets ordinære møde til gennemførelse af en medfortolkende workshop. Den unikke mulighed for at involvere mange repræsentanter fra Udsatterådet, vejede tungere end ønsket om mere tid til gennemførelse af workshoppen. Begrænsningen spillede dog naturligt en rolle i prioriteringen af programpunkter på workshoppen, hvor målet således blev udveksling af viden. Udveksling af projektgruppens viden (resultater/kort og output fra workshoppen med de udsatte) til gavn for Udsatterådets

medlemmer på den ene side og medlemmernes viden og erfaring med målgruppen, til kvalificering og nuancering af projektgruppens foreløbige data og output på den anden.

4.2.3 Design

Workshoppen indeholdt tre overordnede spor: information, blindkvalificering af henholdsvis rumlig adfærds-resultater og oplevelses-temaer fra Workshop 1 og medfortolkning.

Information: Efter en velkomst og rammesætning ved projektejer, gennemgik en forsker de tekniske greb, herunder datahåndtering (rensning og analyse) og resultater.

Herefter gennemførtes en blindkvalificering af og dialog om varmetuebrugernes perspektiv på udvalgte temaer fra Workshop 1. Workshopdeltagerne blev delt op i to hold, som begge fik tilknyttet en facilitator fra projektgruppen.

Et tema/spørgsmål blev præsenteret, deltagerne gik i dialog om at besvare det og folde det ud, og noterede deres pointer på en flipover. Umiddelbart herefter afsløredes varmetuebrugernes faktiske besvarelser fra Workshop 1 og deltagerne umiddelbare reaktioner herpå blev registreret af facilitatoren.

Dernæst fulgte en blindkvalificering af resultaterne (kortene) via dialog om de udsattes opholdssteder. Workshopdeltagerne arbejdede videre i de to hold og samledes om et Odense bymidtekort (uden visning af resultater fra GPS-registreringen), hvor de skulle tegne på kortet: de steder, hvor de mente/vidste, at de udsatte gør ophold, inkl. stedangivelser og øvrige karakteristika, hvis muligt.

Herefter afsløredes kortet fra Workshop 1 og deltagerne blev inviteret til at medfortolke, dvs. at dele deres betragtninger på baggrund af de konkrete output fra workshoppen med varmetuebrugerne.

Afslutningsvis faciliteredes en dialog om repræsentativitet ved en forsker.

4.2.4 Output

Det følgende samler deltagerne reflektioner og dialoger i forbindelse med blindkvalificeringen, som opsamlet på flipovers, kort og af en referent.

For så vidt angår den medfortolkende del er deltagerne input behandlet i den efterfølgende refleksionsdel, afsnit 4.2.5.

Motivation

Hvad angår varmetuebrugernes motivation for at deltage i GPS-registreringen, vurderede Udsatterådets medlemmer, at det i høj grad handlede om muligheden for at få indflydelse; gennem synliggørelse af bevægelser og ophold at kunne influere på antallet af hellesteder og toiletter, samt gode placeringer for disse. Flere mente desuden, at deltagende varmetuebrugere kunne være motiveret af at have betydning og relevans i en større kontekst end sin egen hverdag. De forhold, at man som GPS-bærer fik spisebilletter og at udleveringen af GPS'en skete i trygge rammer, vurderedes dog også som væsentlige motivationsfaktorer.

Overvågning

Udsatterådets medlemmer forventede, at overvågningsaspektet har fyldt noget for alle, der har forholdt sig til deltagelse i GPS-registreringen, idet det for dem, der valgte at deltage, ikke repræsenterede en frygt eller mistanke om misbrug af data; måske tværtom en positiv, produktiv og tryghedsskabende overvågning. For dem, der ikke valgte at deltage, kan stofsalg og-køb have været en faktor.

Anvendelse

Udsatterådets refleksioner angående varmetuebrugernes forventninger til anvendelse af data fra GPS-registreringen, kan grupperes i fire temaer:

- antal, placering, indretning af og åbningstider for hellesteder,
- generelt byudstyr såsom skraldespande, urinaler m.v.,
- viden til kommunen om gruppens bevægelser og ophold, herunder ”hvem er hvor og hvornår”
- kommunale indsatser, der kan sikre tryghed og fred og ro til gruppen.

Gode opholdssteder

Deltagernes refleksioner kan inddeles i placering, indretning og andre karakteristika, herunder sociale funktioner, atmosfære mm.

Et godt opholdssted er placeret tæt på indkøb og centralt, så udsatte borgere kan komme dertil og -fra uden problemer. Den centrale placering skal dog gå hånd i hånd med en ugenerthed, så både udsatte borgere og naboer kan være i fred.

Refleksionerne omkring indretning omfatter siddepladser, toilet og fixe-/kanyleboks, græs og grønt samt en hundekrog. Desuden læ og ly for alt slags vejr, så stedet kan bruges hele året. Af andre karakteristika nævnes en række sociale, relationelle og stemningsmæssige funktioner, fx at stedet holdes pænt og rent, at det inviterer til samhørighedsskabende interaktion og sociale aktiviteter, og at de udsatte borgere føler sig trygge på stedet.

Opholdssteder

Da Udsatterådets medlemmer blev bedt om at indtegne de af varmetuebrugerne anvendte opholdssteder, blev Kirkens Korshærs Varmestue i Østergade, Varmestuen Nørregade, Hellestederne Enggade, Benedikstgade og Nørregade, Behandlingscenteret, Herberget, Reden og Kiosken ved stadion markeret og benævnt som ”meget brugt” og ”mindre brugt”.

I kategorien ”lidt brugt” var Skt. Jørgens Park, Vista Balboa, Paraplyen, Mælkevejen, Aldi/rundkørslen og to lokationer på henholdsvis Middelfartvej og Stadionvej.

4.2.5 Projektgruppens refleksioner angående relevans, anvendelse og etik

Udsatterådets medfortolkning af data gav anledning til supplerende overvejelser om metodens relevans, anvendelse og etik set i forhold til gruppen af socialt udsatte som helhed, og ikke blot de direkte involverede, som var centrum for første workshop.

4.2.5.1 Relevans

Den rumlige adfærdsviden, der kom ud af GPS-forsøget, bragte ikke overraskelser til medlemmerne af Udsatterådet.

Medlemmernes blindkvalificering af kortoptegnelser af vigtige opholdssteder viste, at de allerede besad meget af den viden om rumlig adfærd, som GPS-forsøget afdækkede. Desuden viste

blindkvalificeringen af interview-resultaterne fra Workshop 1, at de har et både bredt og detaljeret kendskab til Varmestuebrugergruppens præferencer og refleksioner.

Der var dog en længere diskussion af repræsentativiteten. Udgangspunktet i Varmestuen i Østergade giver adgang til rumlig adfærdsviden om *et særligt udsnit* af byens socialt udsatte: ældre, over 30, ofte mænd med alkoholmisbrug. Det blev diskuteret, hvad det ville kræve at højne repræsentativiteten, og hvilket data-billede der ville skabes, hvis GPS-udleveringsstedet var et andet værested eller behandlingssted.

Disse overvejelser satte fokus på den særlige position, som ikke-kommunale væresteder har i form af den unikke, tillidsbaserede kontakt, som de har mulighed for at etablere til socialt udsatte; en tillid som alle workshopdeltagere har vurderet helt central for GPS-forsøgets succesfulde udførelse.

4.2.5.2 Anvendelse

I sin nuværende, begrænsede form er den frembragte rumlige adfærdsviden blot i stand til at vise, hvordan de eksisterende rammer former de socialt udsattes liv i byen. Det giver ikke noget billede af, hvordan de socialt udsatte gerne ser deres rammer i fremtiden. Derfor kan adfærdsregistrering ikke stå alene, hvis man reelt ønsker at inddrage de socialt udsatte i planlægningen og udformningen af den inkluderende by.

Nogle af Udsatterådets medlemmer satte også spørgsmålstegn ved projekterens umiddelbare fortolkning af resultatet, og dermed hvilke fremtidige handlinger databilledet kan bruges som argumentation for. At kortene viser klare ruter mellem Bolbro og den centrale by betyder ikke nødvendigvis, at der er efterspørgsel efter opholdssteder i Bolbro. De udsatte borgere kan lige såvel ønske flere opholdssteder i centrum, fordi der her er stedskvaliteter i form af byliv, som man gerne bevæger sig efter; fx kulturelle aktiviteter, tryghed, "leben" som man kan observere på afstand og generelt korte afstande til indkøb.

4.2.5.3 Etik

Det påpeges, at viden skal bruges varsomt, da der er mange farer for misfortolkning af adfærdsdata. Man skal huske, at data kun viser hvordan byen former adfærd, og ikke hvad de socialt udsattes ønsker til byen er. Desuden er det vigtigt, at man holder sig for øje, at de indsamlede data kun siger noget om Varmestuens brugeres rumlige adfærd. Man kan ikke bruge forsøget til at slå alle udsatte grupper over en kam. Dertil er undersøgelsen ikke tilstrækkelig repræsentativ. Derfor er der eksempelvis en potentiel risiko for misanvendelse, hvis kommunen kun opstiller et nyt hellested i forstaden Bolbro, da kortene viser - og de socialt udsatte og Udsatterådets oplevelser er - at brugspresset er på midtbyen, og det er der, der er behov for flere hellesteder. Denne løsning ville således ikke kunne forankres i GPS-forsøgets adfærdsviden.

4.3 Workshop 3

Den tredje workshop blev afholdt for kommunale aktører, repræsenteret ved 8 deltagere fra By- & Kulturforvaltningen, GeoFyn, Beskæftigelses- & Socialforvaltningen samt Ældre- & Handicapforvaltningen, herunder planlæggere, projektleder og personaleledere.

4.3.1 Formål

Workshoppens formål var at formidle projektets foreløbige resultater og betragtninger, herunder begrænsningerne i dele af det indsamlede datasæt, og de udsatte og Udsatterådets medlemmers fortolkning heraf. Desuden var formålet at facilitere deltagernes stillingtagen til:

- den potentielle værdi af objektivt registreret adfærdsdata i arbejdet med den inkluderende by,
- særlige ønsker for viden og værdien af at få den, og
- eventuelle etiske udfordringer ved metoden.

4.3.2 Metodiske overvejelser

Idet ikke alle deltagere i denne workshop var vidende om medfortolkningsworkshopperne eller kendte alle GPS-forsøgets detaljer, lagde projektgruppen vægt på, indledningsvist, kort og præcist at få formidlet fakta angående allerede gennemførte aktiviteter og output, således alle kendte baggrunden for workshopens formål og indhold.

For at afdække deltagernes oplevelse af og holdning til denne specifikke form for adfærdsregistrering, specifikt i relation til deres respektive ansvarsområder og snitflader i det tværfaglige samarbejde om den inkluderende by, blev en stor del af workshoppen bygget op om deltagernes individuelle stillingtagen til konkrete spørgsmål.

Dette skete for at sikre en stillingtagen og – ikke mindst – en repræsentation af den enkelte deltagers specifikke behov for viden, den oplevede værdi ved at få denne viden, samt deltagernes vurdering af den potentielle værdiskabelse i det tværfaglige samarbejde.

Etableringen af både formelle og uformelle ambassadører er medvirkende til at sikre projektets udbredelse og videre liv. En individuel stillingtagen i forhold til områder, der står deltageren nært, er med til at internalisere projektet og dets potentialer, hvilket vurderes som en fordel i den lokale anvendelse/praksis og videreudvikling, og dermed kvalificering af metoden.

4.3.3 Design

Workshoppen indeholdt fire overordnede dele:

- rammesætning v/ projektejer
- information om datasæt, herunder begrænsninger og muligheder v/ en forsker,
- information om resultater fra Workshop 1 og 2 v/ en forsker, og
- en overbyggende, medskabende workshop, der skulle kunne kvalificere lignende projekter.

Den overbyggende, medskabende workshop bestod af tre arbejdsspørgsmål:

1) Hvordan kan evidensbaseret viden (dvs. objektivt registreret adfærdsdata) generelt styrke det tværfaglige samarbejde om ”den inkluderende by”?

Deltagerne blev delt op i tre grupper som arbejdede selvstændigt med at besvare spørgsmålet og noterede deres besvarelser på flipchart. En facilitator var tilknyttet hver gruppe for at sikre registrering af output og svare på eventuelle spørgsmål.

2) Hvilke informationer er nødvendige/kan skabe værdi i det tværfaglige samarbejde om ”den inkluderende by”?

- Hvad vil du gerne vide?

- Hvad er den viden værd/hvad skal den bruges til?

Deltagerne var samlet i plenum, men reflekterede og svarede individuelt på de to spørgsmål.

Alle noterede deres ønske om viden og værdien af at få det opfyldt på en post-it, delte det med de resterende deltagere og afleverede post-it'en til projektgruppen, som således kunne sikre output.

3) Etik: Hvad taler FOR og IMOD anvendelsen af metoden?

Deltagerne blev delt op i to hold, som skulle repræsentere henholdsvis FOR og IMOD metoden. Inddelingen var baseret på, hvordan deltagerne sad placeret i lokalet og således uafhængigt af tilhørsforhold, funktion, holdning mm. Holdene fik tildelt hver sin holdning og blev bedt om at argumentere for den holdning.

Afslutningsvis spurgte projektgruppen, om deltagerne generelt fandt det formålstjenligt at fortsætte med at udvikle metoden.

4.3.4 Output

Gruppedialoger

I tre grupper besvaredes spørgsmålet om, hvordan evidensbaseret viden (objektivt registreret adfærdsdata) generelt kan styrke det tværfaglige samarbejde om ”den inkluderende by”?

Metoden som sådan vurderes generelt at kunne bidrage til løse eventuelle problemer med udsatte grupper, blandt andet fordi datasættet etableres af dem, det handler om og metoden derfor genererer en bedre indsigt i, hvordan byens rum anvendes af specifikke grupper.

Den genererede *viden* vurderes som et bedre, faktisk og repræsentativt grundlag at træffe beslutninger, end hidtil, hvor mavefornemmelse og antagelser i højere grad kunne være udslagsgivende. Den ringe mulighed for individuel fortolkning og diskussion af, hvad der er rigtigt, vurderes også som en styrke, når aktører med forskellige dagsordner skal planlægge fælles

indsatser. Registreringer over en årrække forventes at kunne give et godt indblik i ”før og efter”, effekter af indsatser mm.

Denne form for evidensbaseret viden anses for at have særlig *relevans* i forhold til byrumsindretning, baseret på udsatte gruppers specifikke adfærds- og opholdsmønstre. Gentagne registreringer vil kunne indikere ændringer i bybilledet efter konkrete tiltag, og kunne aflive myter om specifikke områder. Metoden opleves desuden yderst relevant til legitimering/validering af konkrete indsatser, når der skal kommunikeres på tværs af fagpersoner og med borgere.

Metoden vurderes også at have relevans i form af en række afledte muligheder og effekter. Her nævnes fælles sprog på tværs af forvaltninger, nye vinkler på udsathed, bedre tværfaglige samarbejder, aflivning af myter/opdatering af viden og en bedre udnyttelse af de respektive fagligheder i forvaltninger og øvrige aktører.

Individuelle refleksioner

I forlængelse af spørgsmålet om, hvilke informationer, den enkelte workshopdeltager finder nødvendige/kan skabe værdi i det tværfaglige samarbejde om ”den inkluderende by”, illustreres et generelt ønske om/behov for faktuel viden om fx opholdssteder og -varighed, bevægelsesmønstre samt specifik viden om forskellige alders- og udsatte gruppers præferencer.

Desuden illustreres et ønske om/behov for mere kvalitative data, herunder de udsattes ønsker for aktiviteter, årsager til bevægelser over længere afstande, motivation for mere ophold i eget nærmiljø og generelle præferencer i forhold til, hvad der gør et ”godt” opholdssted.

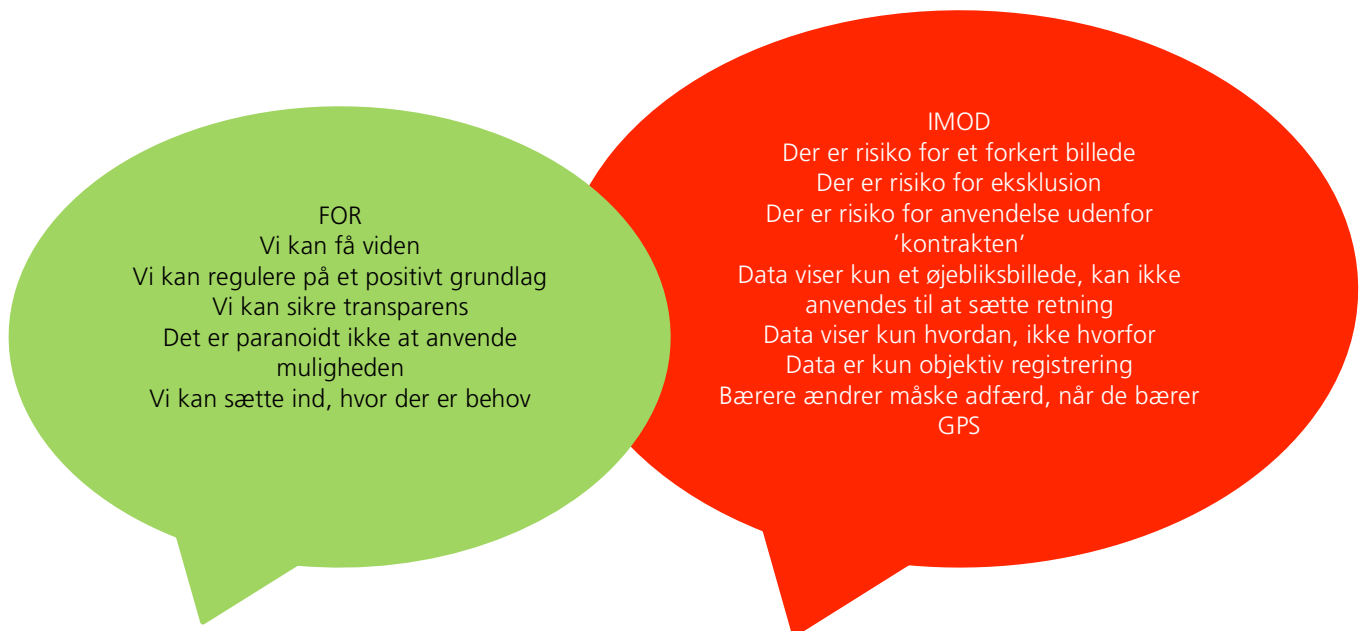
Den efterspurgte viden vurderes generelt at kunne skabe værdi og dette i form af eksempelvis et fælles afsæt for de tværfagligt samarbejdende aktører, kontinuerlig kontakt med målgrupperne, etablering af rum og tilbud til de udsatte der ikke har glæde af eksisterende tilbud, større tryghed for alle borgere, sundhedsfremme og forebyggelse, samt konkrete tiltag såsom etablering af pladser, væresteder og parker, samt tilpasninger af trafikårer til både kørende og gående borgere.

Hvad vil du gerne vide?	Hvad kunne den viden bruges til?
Hvornår på dagen, folk er hvor (justering af åbningstider på væresteder) Hvad efterspørges i centrum?	Re-allokering af ressourcer – bedre udnyttelse Kan vi få folk til at blive lokalt? Synergi mellem indsats og tilbud
Hvilke aktiviteter ønsker de udsatte at deltage i, hvis der var mulighed for det? Hvor vil de helst opholde sig?	N/A
Data på menneskets adfærd i byen (gælder lige fra børn til ældre, socialt udsatte ol.)	Til etablering af torve, pladser, opholdssteder, trafik, fortove, væresteder/hellesteder, parker mm.
Hvor mange fra Bolbro til city? Hvorfor fra Bolbro til city? Hvad kan få dem til at blive i lokalmiljøet? Hvornår er folk hvor?	Kontinuerlig kontakt med målgruppen Forebyggelse og sundhedsfremme Mere tryghed for alle beboere Samme afsæt og fælles målsætninger på tværs af forvaltninger
Mere viden om en langt bredere målgruppe af socialt udsatte – dvs. både de, der fungerer bedst, og de, der fungerer dårligst. Hvor kan både de bedst fungerende og dårligst fungerende tænke sig at gå hen.	Undersøgelse af, om der allerede nu er rum i den inkluderende by til socialt udsatte, hvor holdningen allerede er, at "man kan komme som man er". Viden, der gør det muligt at skabe rum til de udsatte, der ikke kan inkluderes i de eksisterende tilbud.
Hvor færdes de 18-30 årige i den udsatte gruppe?	Mindre ungdomshjemløshed, da vi kan komme i kontakt med dem på de steder, som de færdes. Mulighed for at give dem tilbud hvor de er.
Årsag til ophold – hvad søger de udsatte i byrummet?	Skabe velfungerende hellesteder, så udsatte kan opholde sig i byrummene uden at det skaber konflikter.

Afslutningsvist blev deltagerne bedt om at engagere sig i et etisk ”battle”, for at sikre input til, hvad der kan tale FOR og IMOD anvendelsen af GPS-registrering som metode.

Deltagerne fik den bundne opgave at repræsentere den ene eller anden holdning, uanset eget standpunkt i spørgsmålet og debatten illustrerer det etiske paradoks det er: at man på den ene side gerne vil have viden, men at man på den anden side er bekymret for, hvad denne viden kan bruges til og af hvem.

4.3.5 Projektgruppens refleksioner angående relevans, anvendelse og etik

Denne workshops enkeltdele kastede lys over nye aspekter, som var særligt relevante for de fagprofessionelle. Hvert arbejdsspørgsmål blev brugt til at udfolde en række af de præmisser, som selve GPS-forsøgsprojektet hviler på, dvs. vidensbehovet for tværfagligt, strategisk samarbejde om en inkluderende by og de etiske udfordringer ved GPS-metoden, samt til at udfolde det spørgsmål om repræsentativitet, som blev slået an med Udsatterådet i Workshop 2.

4.3.5.1 Relevans

Der var fuld opbakning til GPS-forsøget, som er tværsektorielt forankret, hvilket svarer overens med visionen om ”den inkluderende by”.

GPS-forsøget har kørt over fire år. Det har været fire år med møder på tværs af forvaltninger og fagprofessioner, hvor deltagerne kun har forestillet sig resultater af data-analyser og deres anvendelsespotentialer, idet resultaterne først er blevet præsenteret i forbindelse med denne workshop. Disse møder om GPS-forsøget har tjent som en platform for diskussion og samarbejde om visionen for den inkluderende by, samt udviklingen og udmøntningen af strategien.

Man kan sige, at GPS-forsøgets bi-resultat har været at fremme et kollektivt narrativ, at forankre visionen samt at ”brande” kommunens indsatser overfor socialt udsatte eksternt, hvor sidstnævnte er gået hen og blevet en del af byens identitet.

4.3.5.2 Anvendelse

Workshoppen indledtes med en præsentation af GPS-forsøgets specifikke resultater samt refleksioner fra de to foregående workshops om deres anvendelsespotentiale. Særligt Workshop 2s konklusion om kortenes karakter af øjebliksbillede med begrænsede anvendelsesmuligheder prægede diskussionerne på Workshop 3, som derfor primært kom til at handle om GPS-forsøgets potentielle anvendelse.

Fortolkninger af GPS-forsøgets formål var mange og brede: alt fra skabe større sammenhæng i udsattes hverdagsliv, reducere deres mobilitetsbehov, til at visualiserede bevægelser kan forbedre den politiske opmærksomhed, med mere. Derfor var der også tendens til at omtale dets anvendelsesmåder som nærvæd ubegrænsede, og også udenfor metodens reelle kapacitet.

Der var dog stor enighed på tværs af de forskellige faggrupper om, at resultaterne af GPS-registreringerne kan fungere som en såkaldt "boundary object", dvs. at de producerede kort over ophold og bevægelser er i stand til at skabe et fælles accepteret udgangspunkt for en diskussion på tværs af fagligheder, som i nogen grad er immunt overfor værdibaserede eller fagligt baserede fortolkninger. De kan dermed potentielt være med til at nedbryde barrierer for tværfaglighed og skabe en reel faktabaseret diskussion om socialt udsattes adfærdsmønstre og behov.

4.3.5.3 Etik

Hvad angår etikken i forbindelse med indsamling og anvendelse af GPS-forsøgets data, var der opbakning til at forsøget metode-etisk var afviklet på forsvarlig vis.

De indlejrede farer for datas misbrug og misfortolkning, eksempelvis af myndigheder, politikere eller andre borgere, var et stort diffust tema, som var svært at holde gang i; måske fordi datas anvendelse stadig blot var et potentiale, som endnu ikke kan indfries og afprøves.

Workshopdeltagerne fandt det, trods begynderproblemer, formålstjenstligt at fortsætte med at udvikle metoden.

5. Konklusion

Dette projekt indeholdt design, udførelse og evaluering af tre medfortolkningsworkshopper, hvis formål var at afdække potentialer og barrierer ved at anvende GPS-registrering som metode.

De tre medfortolkningsworkshopper har været målrettet interessenter, som alle med hver deres perspektiver, erfaring, indflydelse og motivation har bidraget med forskellige perspektiver angående GPS-forsøgets

- Resultater og ny viden
- Anvendelsespotentiale
- Etiske udfordringer

5.1 GPS-forsøgets resultater og ny viden

Der har været mange tekniske barrierer for udførelsen af GPS-forsøget, som beskrevet i rapporten "Socialt udsatte borgeres rumlige adfærd i Odense". Det har derfor været vanskeligt at udfolde

metodens forventede potentiale: at generere en dynamisk indsigt i socialt udsattes brugs- og bevægelsesmønstre – i forhold til tidspunkter, ugedage, årstider, byrumstilbud og serviceudbud.

Uanset den uindfriede ambition, for så vidt angår databilledets beskaffenhed, er den indsamlede potentielt ny viden om rumlig adfærd blevet vurderet af projektets forskellige parter: socialt udsatte borgere, de udsattes formelle talerør, kommunale fagprofessionelle og andre myndighedspersoner.

På den datamæssige baggrund, der er anvendt i de tre medfortolkningsworkshopper, er det svært at konkludere andet end at GPS-forsøgets resultater blot har dokumenteret allerede kendt viden om rumlig adfærd og at der ikke er mange overraskelser. For en mere dækkende dokumentation af socialt udsatte borgeres rumlige adfærd vil det kræve et større og mere repræsentativt indsamlet grundlag.

Til gengæld har forsøgets resultater i form af kartografiske kort vist sig som et godt udgangspunkt for dialog med både de socialt udsatte selv, og for vidensudveksling mellem centrale aktører på tværs af kommunale forvaltninger om socialt udsattes rumlige adfærd og færden, behov og præferencer for opholdssteder i byen.

5.2 GPS-forsøgets anvendelsespotentiale

Kartografisk visualisering af GPS-baserede rumlige adfærdsmønstre kan give fagprofessionelle, planlæggere, beslutningstagere, forskere og andre et fælles afsæt for dialogen om både den aktuelle situation og fordelagtige tiltag, og dermed styrke det tværfaglige samarbejde om den inkluderende by. Men for at sikre, at både metode og anvendelse falder i tråd med behov, hensigt og etik, må der udvikles en forankret og tydelig strategi for samarbejdet.

I forhold til den oprindelige uformelle kontrakt mellem GPS-bærerne og Varmestuens personale, nemlig at samle data til brug ved placering af nye hellesteder gælder, at de data der er indsamlet i GPS-forsøget *ikke* kan anvendes, fordi Varmestuens brugere ikke repræsenterer alle byens udsatte borgere.

Angående spørgsmålet om GPS-forsøget har genereret ”ny viden” vurderes Udsatterådet, de udsattes borgeres *talerør*, allerede at besidde en omfattende, bred og detaljeret viden om gruppens rumlige adfærd og byrumspræferencer.

Uanset fremskaffelse af det ideelle datasæt, er det dog stadig vigtigt at holde sig for øje, at GPS-adfærdsdata ikke kan stå alene. Den nødvendige fortolkning af bevægelsesmønstre og byrumsbrug kræver andre metoder, herunder inddragelse af GPS-bærerne, naboers og andre lokale eksperter forklaringer af baggrunde for opholdssteder og bevægelsesmønstre. Hermed bliver metodens evidensbaserede fundament udfordret, idet undersøgerens og kontekstens indflydelse på den adspurgte er uomgængelig, og resultaterne dermed kan give et skævt og *biased* billede, der kan være svært at generalisere fra.

Datasættets beskaffenhed til trods, vurderes det dog, at GPS-forsøget har haft en indirekte anvendelse, som er betydningsfuld for socialt udsattes inklusion. Forsøget har kørt over en lang periode og mange har været involveret i det. Det har kunnet facilitere vigtige diskussioner og sikret en udveksling af viden, som har været central for udviklingen af strategien om den inkluderende by.

GPS-forsøget har med andre ord dannet platform for vidensudveksling mellem de centrale aktører i forbindelse med socialt udsatte borgeres liv. Både med hensyn til hierarkisk placering (borger, værested, bruger, talerør, forvaltning, politiker), fagligt ståsted (lægmand, operatør, embedsmand, forsker), tværfaglighed (lægmand, ingeniør, socialarbejdere, sociologer, arkitekter, geografer, IT-folk etc.) og organisatorisk tilhørsforhold (private, frivillige foreninger, socialforvaltning, vej/park, GIS/data/register).

De kommunale fagprofessionelle har defineret forsøgets værdi og potentielle anvendelse bredt. Forsøgets konkrete vidensbidrag til det strategiske arbejde har for nuværende været begrænset, hvad angår datagrundlaget. Men som afledt effekt har forsøget været med til at forankre og videreudvikle strategien om den inkluderende by.

5.3 GPS-forsøgets etiske udfordringer: udførelse og anvendelse

GPS-forsøgets udførelse, dvs. den måde dataindsamlingen er foregået på, har været en succes: varmestuebrugerne har følt sig inddraget og Varmestuens tilgang til dette og løbende indsats har været central. Angående metodens udførelse kan det konkluderes, at den er udført på etisk forsvarlig vis. De deltagende borgere har ikke lidt last, det har givet mening for dem at deltage, de har fået et ekstra talerør (en kartografisk stemme) og har været inviteret til også at bidrage med egen stemme. Alle de erfaringer som Varmestuen har gjort sig og den måde de har udviklet metoden på, har været succesfuld.

Angående spørgsmål om karakteren af eventuelle indlejrede farer for misbrug og misfortolkning af data fra forvaltningen og/eller tredjeparts side, er det helt central at sikre, at *inddragelseskontrakten* overholdes: at data bliver brugt i overensstemmelse med det, der har fået de udsatte borgere til at deltage i forsøget.

Hvorvidt GPS-forsøgets resultater kan betragtes som repræsentative for den samlede population af socialt udsatte i Odense var der bred enighed om, at selvom resultaterne var relevante og indeholdt et uindfriet potentiale, var de kun beskrivende for en relativt begrænset del af byens socialt udsatte.

5.4 Fremtidig indfrielse af GPS-registreringers innovative potentiale

Afslutningsvist skal det kort skitseres, hvad der skal til for at sikre et større og mere repræsentativt datagrundlag af socialt udsatte borgeres rumlige adfærd i forbindelse med fremtidig anvendelse af GPS-registreringer som digital borgerinddragelsesmetode.

GPS-forsøget har vist, at det kan lade sig gøre at generere retvisende informationer om socialt udsatte borgeres rumlige adfærd. Dog var det indsamlede datamateriale på flere måder for spinkelt og selektivt til at kunne producere ny og potentielt overraskende viden.

De væsentligste årsager til GPS-forsøgets lave innovative vidensindhold og manglende repræsentativitet, er at GPS-enhederne udelukkende været uddelt til brugere af Varmestuen i fra Østergade. Dette er sket i et begrænset tidsrum, der ikke tillader analyser af rumlig adfærdens dynamikker i forhold til årstider, byrums- og service-ændringer.

En forbedret dataindsamlingsstrategi kunne bestå i, at uddele GPS-enheder med udgangspunkt i en bredere kreds af socialt udsatte borgere. I den forbindelse bør en repræsentativ fordeling sikres i forhold til køn, alder og socialt problem. Derudover bør det sikres, at de deltagende borgeres bopæl er fordelt i en vægtet fordeling over kommunens område, fx med udgangspunkt i kommunens statistikdistrikter.

GPS-registreringerne bør desuden foretages fordelt over en længere periode fordelt over året på en systematisk måde, der muliggør gentagelse. Den præcise fordeling vil afhænge af formålet. Hvis det fx primært er udeliv og ophold, der er i fokus, bør hovedparten af perioderne ligge i årets varmere måneder. Disse gentagende dataindsamlinger vil muliggøre analyser af eventuelle dynamikker.

Der bør også foretages en registrering af "ikke-socialt udsatte" borgeres ophold på en række pladser, der falder sammen med der, hvor de socialt udsatte borgere kommer. Registreringen bør foretages i perioder, der falder sammen med GPS-registreringerne, så det temporale overlap med "det almindelige" byliv i løbet af døgnet/ugen kan vurderes.

GPS-registrering af forskellige udsatte borgergrupper ville desuden være relevant i forhold til at kunne være med til at kvalificere hypotesen om, at socialt udsatte har et særligt hverdagsliv, med særlige dynamikker bag ophold og rutevalg, der adskiller sig fra "normalbefolkningens".

Ved GPS-registrering af borgeres rumlige adfærd er det nødvendigt at forholde sig til overvågning, privathed og den stigende registrering i en stadigt mere digitaliseret verden. Særligt i en æra, hvor konceptet om SMART'e byer vinder frem. På trods af, at alle borgere – socialt udsatte eller ej – bliver mere og mere vant til at stille personlige (adfærds-) data til rådighed, kan den måde data bearbejdes og fremstilles på, fx som mobile, levende prikker på en skærm, føles intimiderende for privatlivssfæren. For at GPS-registreringer fremadrettet kan blive succesfulde, er det nødvendigt, at der eksplicit tages stilling til, hvordan data lagres, anvendes og kommunikeres. Nærmere inspiration til dette ses af den dataprotokol, der er beskrevet i rapporten "Socialt udsatte borgeres rumlige adfærd i Odense", som også indeholder en række etiske og tekniske overvejelser angående overvågning og inddragelse.

Der er derudover et behov for, at digitale inddragelsesmetoder foregår i en tillidsfuld atmosfære, hvor der opbygges et fortroligt og tillidsfuldt forhold mellem de deltagende borgere og de medarbejdere de udsatte borgere møder i første række. Nærværende GPS-forsøgs succesfulde dataindsamling må høj grad tilskrives Varmestuens personales indsats og fordomsfri kontakt og relation med GPS-bærerne, som fremtidige projekter med fordel kan lade sig inspirere af.

KØBENHAVNS UNIVERSITET
INSTITUT FOR GEOVIDENSKAB
OG NATURFORVALTNING

ROLIGHEDSVEJ 23
1958 FREDERIKSBERG

TLF. 35 33 15 00
IGN@IGN.KU.DK
WWW.IGN.KU.DK